

Úvod

Šumava, jejíž nejcennější část na českém státním území tvoří Národní park a Chráněná krajinná oblast Šumava, představuje na česko-bavorském a česko-rakouském pomezí jedinečné teritorium přírodní, ekologické a kulturněhistorické. Tento celek přitom znamená osobitou symbiózu přírodních systémů a lidských sídel.

Farnosti, o kterých budu psát v této práci, se nacházejí v podhůří Šumavy, v oblasti Lipenské přehradní nádrže. Centrem mé pozornosti jsou farnost frymburská a sousedící farnosti. Je jich těchto sedm: Dolní Vltavice (Untermoldau), Černá v Pošumaví (Schwarzbach), Světlík (Kirchsschlag), Mašín (Malsching), Kapličky (Kapellen), Přední Výtoň (Heuraffl), Německý Rychnov (Deutsch Reichenau). Je složité, zejména při nedostatku písemných záznamů, soustředit se stejnou měrou na osudy všech těchto farností. Proto jsem se snažila zaznamenat alespoň jejich stručnou historii a události 20. století podrobněji popsat jen u vybraných obcí.

Státní hranice, procházející v bezprostřední blízkosti těchto farností, hrála vždy důležitou úlohu v jejich životě. Zejména pak v průběhu 20. století - v době II. světové války, exodu původních obyvatel a nástupu komunistické moci. V ní, i když ovlivňovala náboženský život v celé zemi a takřka ve všech jeho projevech, lze důsledky „diktatury proletariátu“ pocítit snad nejsilněji. Není mnoho regionů v naší zemi, kde by se během pouhého půl století tak zásadně proměnila tvář krajiny lidských sídel a sociální vazby obyvatelstva. Je nepravděpodobné, že by některý ze synů starých šumavských rodů ještě jednou zoral své kamenité pole, jako je nepravděpodobné, že se otevrou hlubiny přehradní nádrže a z nich se vztyčí cibulová bání kostela svatého Linharta shlížející staletí na náves Dolní Vltavice. Jsou rány, které se tomuto kraji již nikdy nezhojí, ale je zde také naděje, že spolu s tím, co napravit půjde, lze tu vytvořit i něco nového, něco, co vtiskne tomuto kraji nového ducha a nový život. Ale pokud se má toto dílo obnovy zdařit, je třeba úzké spolupráce s lidmi z druhé strany hranice. Je třeba přiznat a připustit si, bez vzájemných výčitek, historické skutečnosti a společně v klidu a bez opakování starých chyb sdílet tento „zelený pás v srdci Evropy“.

1. Stručná historie regionu

Vlivem nepříznivých klimatických podmínek a poměrně velké nadmořské výšky nebylo osídlení Šumavy v pravěku trvalejšího charakteru, ale omezovalo se spíše na sporadické průniky loveckých skupin z vnitrozemí. Ve sledované oblasti jsou doloženy první lidské aktivity z období pozdního paleolitu a mezolitu. V současné době je v nivě Vltavy mezi Horní Planou a Lipnem nad Vltavou díky erozi břehů nádrže identifikováno 17 lokalit s nálezy štipané industrie¹ rámcově datované intervalem 10000 – 5000 let př. n. l. Jelikož zatím nedošlo k jejich systematickému průzkumu, není jasné zda se jednalo o sídliště stálá, rezidenční či sezónní, příp. jaký byl jejich poměr.²

Z období prvních zemědělců - neolitu - je známo nálezů ještě méně. Pro toto období typické broušené kamenné nástroje reprezentuje pouze sekeromlat z Černé v Pošumaví a sekeromlat a amfibolitová sekerka z Frymburku. V době bronzové se zintenzivnila kolonizace podél Vltavského toku a pobyt lidí doby bronzové ve sledované lokalitě dokládají nálezy typických bronzových předmětů - ojedinělý nález bronzového kopí ve Vyšším Brodě, dva druhotně uložené meče ze zříceniny hradu Vítkův Kámen u Frymburku a zlomek okraje misky z frymburského náměstí. S objevem železa ve starší době železné pronikli noví osadníci podél toku Vltavy a definitivně zabydleli prostor mezi Českým Krumlovem a Horní Planou. Od počátku mladší doby železné se na jihu Čech objevili Keltové, avšak doklady o jejich aktivitě na lipensku zatím chybějí. Z prvních staletí našeho letopočtu (doba Římská, doba hradištní), kdy Kelty vystřídaly kmeny Germánů nemáme z Pošumaví téměř žádné archeologické nálezy. Obchodní styky s jižními zeměmi dokazuje např. ojedinělý nález Římské mince z okolí Zadní Zvonkové u Horní Plané. 7. a 8. století n.l. je již ve znamení souvislého osídlení šumavského podhůří slovanskými kmeny, které zde rozvinuly skrovné horské zemědělství a navázali na Keltské předchůdce v těžbě zlata v západní části Šumavy na Otavě, Vydře a dalších tocích. Velmi důležitý byl také

¹ Jedná se především o technologický odpad vzniklý při výrobě nástrojů. Výjimečně byly nalezeny různé typy škrabadel, kusy neopracované suroviny či mikrolity - drobné, převážně trojúhelníkové odštěpky používané jako součást složených ostří delších nástrojů. Jako materiál byl nečastěji používán pazourek, křemen, křemenec, rohovec a mléčný opál.

² Beneš, A. *Pravěké osídlení Šumavy. Archeologické rozhledy*. Praha, 1985.

obchod, probíhající zde podél dvou významných zemských stezek. Na prachaticku to byla známá „Zlatá stezka“ vedoucí z Pasova („Via Bohemica“, „Goldsteig“) a oblast dnešního lipenska probíhala tzv. Linecká cesta, spojující přímo Podunají s Čechami, překonávající zemskou hranici u Vyššího Brodu. První zpráva o této stezce je již v listině z roku 906.

Intenzivní středověká kolonizace probíhala ve 12. a 13. století a doznívala ještě ve 14. století. Vzdělávání lesní půdy bylo velmi organizačně i finančně náročné a proto se ho ujímaly nejprve kláštery (Vyšší Brod, Drkolná aj.) a samotný panovník. Koncem 12. století se církev stala po českém knížeti druhým největším feudálním vlastníkem půdy v Pošumaví. Tato kolonizace rozšířila osídlenou půdu dále proti proudu potoků a říček a později i do odlehlejších a vyšších poloh. Také převážná většina budoucích farních obcí na lipensku byla vysazena v průběhu 13. století. Zakladateli byli výše jmenované kláštery a nejmocnější rod této oblasti - Vítkovci.

Středověkou kolonizací byla ukončena nejdůležitější etapa osídlování Šumavy. Vzniklá hustá síť vesnic, obchodních cest a městeček fungovala až do 1. pol. 20. století. V době pozdního středověku převládalo rozšiřování zemědělských ploch již existujících obcí a hospodářské využívání lesů pro potřeby hutního a sklářského podnikání šlechty. Dalším výrazným posunem byl příchod cizí šlechty s německými kolonisty po třicetileté válce. V důsledku dosídlení rozsáhlých vylidněných ploch na Šumavě se v této době vytvořil protiklad mezi českou podhorskou oblastí a jazykově německým horským pásmem, který se nelišil od pozdějšího stavu v 1. pol. 20. století. Pro většinu lokalit představovala vrchol zalidnění 1. polovina 19. století. Hlavním motorem byla stále narůstající těžba dřeva v lesích, převážně vlastněných rodem Schwarzenberků. Upadající sklářskou výrobu nahradil provoz pil, hamrů a nově také papíren. Vzhledem k špatnému dopravnímu spojení, úpadku zemědělství a rozptýlených manufaktur byla Šumava stále jedním z nejhudších koutů země. Krátkodobé oživení na počátku 70. let 19. století přinesla vichřice a následující kůrovcová kalamita, ale stále narůstajícímu trendu vystěhovalectví nedokázala zabránit. Následkem toho byla tato oblast nejméně zalidněným územím Čech.

Po II. světové válce nastaly velké přesuny v důsledku odsunu německého obyvatelstva a příchodu nových dosídlenců, přičemž se negativně projevoilo i vylidnění v oblasti tzv. zakázaného hraničního pásma. Vzhledem k tomu, že zde díky